

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4. De subiectio eius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

iustitie non solum habet id quod iustitie est, sed etiam ea que sunt temperantia & fortitudinis, in quantum scilicet ea, que delectationem causant, ad temperantiam pertinent, uel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in commutationem iustitie ueniunt. & secundum hoc ad iustitiam pertinet, & abstinere a delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

Super questionis octauae simaginta articulum quartum

ARTICVLVS IIII.

Utrum uoluntas sit proprie subiectum penitentia.

In articulo intellige nouitiam, quod iustitia est uoluntas suum unicuique tribuens, ita poenitentia est uoluntas tribuens Deo ius suum pro peccato contra eum commissum. est enim (sive sit idem quod religio, sive non) talis uoluntas: quoniam pars est iustitie, que in actu uoluntatis consistit. Reddit autem poenitentia Deo ius suum pro offensa, confitendo, detestando, ac submittendo se peccato. Deo iussio: hoc enim est, equale secundum quid, quod ab nomine reddi potest: quod ad poenam uero affigendo se. Et quoniam huiusmodi uoluntas ex maiori, uel minori potest affectu procedere, ideo uaria inuenitur dispositio: uere poenitentium maior minorque fructus diuine gratie inde percipiunt.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod subiectum penitentia non sit proprie uoluntas. Poenitentia enim est tristitia species: sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium. ergo penitentia est in concupiscibili.

¶ 2 Præ. Penitentia est uindicta quaedam sicut Aug. dicit in li. de poenitentia: sed uindicta uidetur ad irascibilem pertinere, quia ira est appetitus uindictæ. ergo uidetur, quod poenitentia sit in irascibili.

¶ 3 Præ. Præteritum est proprium obiectum memoria, secundum Philosophum in lib. de Memoria: sed poenitentia est de præterito, ut dictum est ergo poenitentia est in memoria sicut in subiecto.

¶ 4 Præ. Nil agit ubi non est: sed poenitentia excludit peccatum ab omnibus uiribus animæ. ergo poenitentia est in qualibet uirgine, & non in uoluntate tantum.

SED CONTRA. Penitentia est sacrificium quoddam, secundum illud psalm. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: sed

offerre sacrificium est actus uoluntatis, secundum illud psalm. 53. Voluntarie sacrificabo tibi. ergo poenitentia est in uoluntate.

RESPONDEO. Dicendum, quod de poenitentia dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quod est passio quaedam: & sic cum sit species tristitie, est in concupiscibili sicut in subiecto. Alio modo, secundum quod est uirtus: & sic, sicut dictum est, est species iustitie. Iustitia autem (ut in secunda parte habitum est) habet pro subiecto appetitum rationis, qui est uoluntas: unde manifestum est, quod poenitentia, secundum quod est uirtus, est in uoluntate sicut in subiecto, & proprius eius actus est propositum emendandi Deo illud, quod contra eum commissum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de poenitentia, sicut, quod est passio.

AD SECVNDVM dicendum, quod uindictam appetere ex passione de alio, pertinet ad irascibilem: sed appetere uel facere uindictam ex ratione de se uel de alio, pertinet ad uoluntatem.

AD TERTIVM dicendum, quod memoria est uis apprehensiuæ præteriti poenitentia autem non pertinet ad uis apprehensiuam, sed ad appetitiuam, quæ præsup-

ponit actum apprehensiuum, unde poenitentia non est in memoria: sed præsupponit eam.

AD QVARTVM dicendum, quod uoluntas (sicut in prima parte habitum est) mouet omnes alias potentias animæ: & ideo non est inconueniens, si poenitentia in uoluntate existens, aliquid in singulis potentias animæ operetur.

ARTICVLVS V.

Utrum principium poenitentia sit ex timore.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod principium poenitentia non sit ex timore. poenitentia enim incipit in displicentia peccatorum: sed hoc pertinet ad charitatem, ut supra dictum est. ergo poenitentia magis oritur ex amore, quam ex timore.

¶ 2 Præ. Ad poenitentiam homines prouocantur per expectationem regni caelestis, secundum illud Matth. 3. & 4. Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum: sed regnum caelorum est obiectum spei. ergo poenitentia magis procedit ex spe, quam ex timore.

¶ 3 Præ. Timor est quidam actus interior hominis poenitentia autem non uidetur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere Dei, secundum illud Hier. 31. postquam conuertisti me, egi poenitentiam. ergo poenitentia non procedit ex timore.

SED CONTRA est, quod Isa. 26. dicit, sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis. sic factus sumus, sicut per poenitentiam, & postea subditur secundum aliam litteram. A timore tuo domine concepimus, & quasi parturimus, & peperimus spiritum salutis, id est, poenitentia salutaris, ut per præmissa patet. ergo poenitentia procedit ex timore.

RESPONDEO. Dicendum, quod de poenitentia loqui possumus dupliciter, uno modo quantum ad habitum: & sic immediate a Deo infunditur sine nobis principali ter operantibus, non tamen sine nobis dispositiue cooperantibus per aliquos actus. alio modo possumus loqui de poenitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in poenitentia cooperamur. quorum actuum primum principium est Dei operatio conuertentis cor, sicut illud Thren. ultim. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur: secundus actus est motus fidei; tertius est motus timoris seruilis, quo quis timore suppliciorum a peccatis retrahitur: quartus actus

Super questionis octauae simaginta articulum quintum & sextum.

In articulo 5. & 6. simul intelligens, actus, quibus Deo in poenitentia cooperantur, esse actus procedentes a uirtute poenitentia. Hoc in falsum est cum nullus actus illi, scilicet qui sine charitate esse possunt, præcedant poenitentiam, ut est uirtus & tamen sunt actus boni, quibus Deo cooperantur ad poenitentiam consequendam. Nec te turber actus timoris seruilis, quoniam pro timore poenitentiam sumitur, & est bonus, & non pro timore poenitentiam tantum.

In eodem articulo 6. dubium occurrit ex Scot. & Durand. an poenitentia sit uirtus acquisita. Nam Scotus ubi supra, questio. 3. tenet poenitentiam esse uirtutem acquisitam, quia uoluntas ex frequentatis actibus poenitentia potest generare in se habitum inclinatum ad similes actus, & ille erit uere uirtus: quia res similitudine rationi conformis. Et amplius sentit, quod potest esse informis: quia potest manere cum peccato mortali. Durand. autem ubi supra negat ipsam esse uirtutem infusam, quia nulla talis est præter theologicas.

Ad huius evidentiam sciendum est, quod esse uirtutem infusam, contingit dupliciter, uel per se, uel per accidentem. Per se quidem uirtus infusa est, quæ nec ex natura, nec ex acquisitione, sed sola infusione haberi potest, ut charitas. Per accidentem autem rem est, quæ ex suo genere nata est acquiriti, sed accidit quod in hoc sit infusa, ut cum

4. di. 14. q. 3. ar. 3. q. 1. per to. & q. 4. cor.

In li. de uera & falsa poenitentia. c. 8. a medio. 10. 4.

Ca. 10. 2.

Ar. proced. 1. 2. q. 1. 6. ar. 6.

ad illud. c. 1. ar. 4. q. 1. c. 8. q. 2. ar. 2. di. 1. q. 9.

ex q. 1. ar. 6.